

A melléknév

2010. április 19.

Típusai (jelentés alapján)

- Minősítő melléknevek
- Viszonyító melléknevek
- Mennyiségjelölő melléknevek

Minősítő melléknevek

- Kifejez: fizikai, lelki v. elvont tul-ot, állapotot
szűk, kerek, álmos, éber, bátor, ijedős
- Főként tőszavak, de lehet: képzett és összetett is
kárörvendő, féltékeny
- Sok közöttük az igéből képzett
jövendő, inycsiklandó

Viszonyító melléknevek

- Képzettek (fn-ből, hat.szókból, névmásokból)
  - ú/ű: *négytagú, angyalarcú, rosszarcú, hatlövetű*
  - i: *réti sas (vs. szirti sas)*
hazai csapat (vs. külföldi csapat)
  - s: *kalandos út, húzós feladat*
- anyag- és sorszámnevek
- Jelentésük: konkrét
- birtokos v. jelzős szerkezetű alakíthatóak át ált-ban

Mennyiségjelölő melléknevek (= számnevek)

- A melléknév egy sajátos szemantikai alcsoportja
- Mennyiségbeli tulajdonság kifejezése

húsztolvány, csipetnyi só,
tucat kacsojás

Morfológiai tulajdonságok

- A) Jelezés és ragozás:
  - szabály: Id. Névszóragozást
  - saját tulajdonság: fokozás, de: nem minden melléknév fokozható

szomszéd kert, anyanyelvi nevelés, ballábos focista, tíz indián, hetedik pecsét

  - k: többes jel ott, ahol a MN állítmány
a gyerekek ügyesek, a kakaók hígak
- Ragozás:
  - ul/ül: *veszettül, kutyául*
  - an/en: *százán, ezren, néhányan*
  - szor/szer/ször: *százszor, háromszor*

B) Képzés mn-ből:

a) igét:

- 'valamilyenné válik': -ul/ül, -sul/sül,
- od(ik)/öd(ik), -sod(ik)/söd(ik)
- 'valamilyenné tesz': -ít, -sít
- 'valamilyennek tart': -ll, l
- 'valamilyen minőségben, állapotban van, működik':
  - -kod(ik)/kőd(ik), -skod(ik)/sköd(ik)

B) Képzés mn-ből:

b) főnevet:

- ság/ség:
  - pl. okosság, butaság, kékség, szelídség
- os/es/ös:
  - pl. négyes, ötös, számos, hatos

Képzés mn-ből mn-t, azaz szófajtartó képzés

Kategória váltó:

- as/es: keleties, anyagias
- Tört- és sorszámnevképzők: ötöd, tized, huszad, negyedik, sokadik

Logikai jelentést módosító:

- -talan/telen: bátortalan, szerénytelen
- -cska/cske: aprócska, csúnyácska, szépecske, zöldecske
- -ságos/séges: szépséges, magasságos, dicsőséges

Szintaktikai szerep

o Mondatrész:

- jelző: minőség, mennyiség, kijelölő, értelmező
- állítmány (összetett)
- határozó: mód, eredet, eredmény, fok/mérték, tekintet

Vonzatosság

o Mint szabad bővítmény:

- a legáltalánosabb

Mint vonzat:

- fn-ből képzett -ú/ű képzős melléknevek:
  - pl. rövid hajú lány vs. *hajú lány
  - szép mosolyú kamasz vs. *mosolyú kamasz

Melléknévi alaptagú szintagma (bővíthetőség) 1.

o Jelentése által előírt bővítmények:

• csak határozók:

- pl. *vmihez hasonló*
vmire hajlandó, vmit hajlandó
vkivel őszinte
vmihez kicsi/nagy/fiatal/idős
- stb.
vmitől beteg/sápadt/magabiztos

Melléknévi alaptagú szintagma (bővíthetőség) 2.

- Szintaktikai pozíció alapján:
  - határozói pozícióban szűkül
    - pl. *Hozzám hasonlóan Mari is elaludt.*
Nagyon alaposan dolgozol.
  - állítmányi szerepben bővül (A-Á pozíció szabályai miatt is)
    - pl. *Péter vidám.*
A madarak csicsergősek.

Fokozott melléknevek bővítményei 1.

Vonzatkeret bővül

MN középfokban:

- Mondatrészt, mondatrészletet, tagmondatot vonzhat
  - nál/nél: A kutya *nagyobb a lónál?*
  - partitivusi hat.: *Az eredmények közül a maiak a jobbak.*
  - hasonlító hat.: *Szebben mozog, mint gondolnád.*
Többször gondolok a fehér medvére, mint rád.
  - fokhatározó: *Sokkal kellemesebb ez a hely.*
Százszor érdekesebb a vita.

Fokozott melléknevek bővítményei 2.

- MN felsőfokban:
  - partitivusi hat.:
    - pl. *Közöttük te vagy a legfiatalabb.*
Az elmúlt két hétben én voltam a legfáradtabb.

Szófaji hatókör

- Kettős szófajúság: fn - mn
- Határozószó:
  - pl. *nagyon, kicsit, eléggé*